

de groei vastlegde, en dat iedere soort die maat niet mocht overschrijden zonder de verandering of ondergang van alle soorten mee te slepen. Zo kennen de grote elementen, hemel, aarde, zee, hun grenzen; zo is voor iedere soort van levende wezens het getal vastgelegd, en tevens voor mensen, steden en koninkrijken. Willen zij die te buiten gaan? Dan moeten een wervelwind en storm van rampspoed hen verdelen, want anders zouden zij het allerschoonste kunstwerk dat de wereld is, schaden en verninken. Maar zij willen dikwijls hun grens overschrijden, vooral die creaturen die krachtens de natuurwet zich voortplanten en groeien. Neem nu de mensen: wie kan ontkennen dat wij van nature in groteren getale geboren worden dan sterven? in die mate zelfs, dat een willekeurig tweetal door zijn verbintenis in korte tijd een honderdtal afstammelingen voortbrengt, waarvan er in dezelfde tijd geen tien of twintig doodgaan. Een veestapel zou ontzaglijk groeien, als de veehouders niet jaarlijks een aantal exemplaren selecteerden en uitkozen voor de slacht. Vogels en vissen zouden de lucht en het water in korte tijd overbevolken, als zij onderling niet in onmin en oorlog leefden en de strikken der mensen niet zouden bestaan. Iedere tijd bouwt zijn burchten en steden, en als geen brand of instorting tussenbeide zou komen, dan waren de oude en de nieuwe wereld te klein. Ga met dezelfde gedachte onze gehele wereld langs. Is het dan vreemd, als vader Saturnus zijn zeis soms op dit overbegroeide veld doet neerdalen en een paar overvloedige duizendtallen dank zij de pest of een oorlog afmaait? Als hij het niet deed, welk gebied zou ons dan kunnen bergen, welk land ons voeden? Het is daarom redelijk dat op onderdelen enig verlies geleden wordt, zodat het totaal eeuwig kan voortbestaan. Voor bestuurders van een staat is het welzijn van het volk de hoogste wet, voor God het welzijn van de wereld.

Op het punt van de schoonheid van de wereld gaan mijn overwegingen in tweeërlei richting. Allereerst kan ik mij in dit wijde wereldbestel geen schoonheid voorstellen zonder variatie en afwisseling. Natuurlijk is de zon het allermooist, maar de bedauwde nacht en de dichte sluier van de donkere moeder maken haar aantrekkelijker. De zomer is het allerheerlijkst, maar wij ervaren het dank zij de winter, de marmeren vrieskou en grauwe sneeuw. Als je die wegneemt, neem je in werkelijkheid het gevoel en diepste genoegen weg, dat licht en warmte geven. Op onze aarde bevredigt een uniforme aanblik mij niet, neen, ik wil vlakten en heuvels zien, dalen en rotsen, akkers en woestijnen, weiden en wouden. Verveling en verzadiging zijn altijd de

metgezellen van de gelijkvormigheid. Waarom zouden op het toneel van het leven zo gezegd, steeds hetzelfde kostuum en gezicht bij mij in de smaak vallen? Neen, dat doen zij niet, naar mijn smaak moeten er soms luwten en windstilen zijn, die spoedig daarop weer door oorlogsstormen en woedende windvagen van tirannieën worden verstoord. Wie zou wensen dat deze wereld als een dode zee geen wind en beweging kende? Maar ook een ander soort schoonheid kom ik op het spoor, méér serieus te nemen en met een dieper gaand genot. De geschiedenis leert mij dat praktisch altijd de beroeringen van de rampspoed door betere en zachtere tijden gevolgd worden. Oorlogen jagen een volk op en aan en veroorzaken meestal op velerlei gebied een geestelijke en culturele groei. De Romeinen hebben in het verleden de aarde een drukkend juk opgelegd, maar met een heilzaam resultaat, want het verdreef de geestelijke barbaarsheid zoals de zon de duisternis voor de ogen verjaagt. Wat zouden wij, Belgen en Duitsers, nu zijn als het licht van dat wereldrijk voor ons niet was opgegaan? Afschuwelijke wilden, kannibalen, verachters van God en de mensheid. Ik durf te voorspellen dat hetzelfde met de nieuwe wereld zal gebeuren, die de Spanjaarden met heilzame wreedheid tot een leegte maakt hebben om haar daarna weer te bevolken en te ontwikkelen. Zoals plantagehouders sommige bomen overplanten, andere enten of rooien, en dit alles tot voordeel en winst deskundig regelen, zo beheert God de plantage die onze wijde wereld is. Hij is de bekwaamste planter; hier breekt hij wat topzwarte takjes van families af, daar trekt en plukt hij wat blaadjes van mensen weg. Dit baat de stam, maar zij vallen en vliegen, een spelbal voor de winden. Hij ziet dat het ene volk verdort en in kwaliteit is uitgebloeid: hij ruimt het weg. Het andere is verward en onvruchtbaar? hij plant het over en sommige verbindt en verenigt hij door enting. Gij Italianen, Uw macht is in verval. Uw kracht is gebroken, waarom bezet Gij de beste grond? maak plaats en laten de geharde en robuuste Longobarden deze aardkluit met meer succes bewerken. Bedorven en ontaarde Grieken, weg met jullie: laten de rauwe Turken zich op Uw grond planten en veredelen. Volkeren, vermengt U ook, Franken bezet Gallië, Saksen Britannië, Noormannen België en omstreken! Dit alles en meer nog is, Lipsius, de niet luie lezer uit de loop der geschiedenis bekend. Hoofd omhoog dus, laten wij beseffen dat wat ons persoonlijk aan schade wordt toegebracht, in een ander deel van de wereld tot voordeel strekt. De ondergang van het ene volk of rijk zal de opkomst van het andere zijn. De val